

Skolastik Düşünce: Din ile ilgili esasların değişmez olduğunu kabul eden deney ve akli yasaklayan Orta Çağ Avrupa'sında Kilise'nin hâkimiyetindeki düşünce tarzıdır.

Dogmatik Düşünce: Deneye ve akla dayanmayan, söylemlerini inanç öğretilerinden alan düşünce biçimidir.

Burjuva: Avrupa tarihinde şehirlerde yaşayan ve üretim araçlarını elinde bulundurarak özel imtiyazlara(ayrıcalıklara) sahip kimselere denir.

Sömürgecilik: Bir devletin, kendi ülkesinin sınırları dışında, başka ulusları, devletleri, toplulukları siyasal ve ekonomik egemenliği altına alarak yayılmasıdır.

Ferman: Osmanlı Devleti'nde padişahın verdiği ve uyulması gerekli hükümleri taşıyan yazılı buyruk veya emirdir.

Demokrasi: Halkın egemenliği

Coğrafi Keşifler 15. ve 16. yüzyılda Avrupalılar tarafından yeni ada, kıta, okyanus ve ticaret yollarının bulunmasıdır.

Azınlık: Osmanlıda sayısı Türklere göre az olan diğer milletlerden olan Sırp, Bulgar ve Yunan gibi milletler.

Çok Uluslu Yapı: Birçok millettten meydana gelen, çeşitli uluslardan oluşan anlamına gelir.

Denge Politikası: Osmanlı İmparatorluğu'nun 19. ve 20. yüzyılda Avrupa devletlerinin arasındaki çıkar çatışmalarından yararlanarak varlığını devam ettirme politikasına denge politikası denir.

Kapitülasyon: Bir devletin başka bir devlete siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda tanıdığı ayrıcalık

Meşrutiyet: Hükümdar ile yönetilen bir ülkede hükümdarın yanında halkın seçmiş olduğu bir meclisin yer aldığı yönetim biçimi.

Mebusan Meclisi: 1876'da açılan halkın seçtiği temsilcilerin yer aldığı meclistir.

Mebus: Milletvekili

Monarşi: Soy yoluyla yöneticilerin belirlendiği siyasal gücün tek bir kişinin elinde bulunduğu yönetim şeklidir.

Coğrafi Keşiflerin Avrupa'ya Etkisi

- Amerika kıtası keşfedildi. (Kolomb buldu ama Hindistan zannetti).
- Ameriko Vespuçi yeni bir kıta olduğunu söyledi)
- Afrika kıtasının güney ucunda bulunan Ümit Burnu keşfedildi.
- Doğunun zenginliklerine ulaşıldı.
- Avrupa'da ticaret canlandı ve zenginleşti.

Coğrafi Keşiflerin Osmanlı'ya Etkisi

- Osmanlı denetiminde olan İpek ve Baharat yolunun önemi azaldı.
- Akdeniz'de bulunan ticaret limanları önemini kaybetti.
- Osmanlı ekonomik açıdan zayıflamaya başladı.

Rönesans- Yeniden Doğuş 15. ve 16. yüzyılda önce İtalya'da daha sonra Avrupa'ya yayılan bilim, sanat, edebiyat alanındaki gelişmelerdir.

Rönesansla Beraber Avrupa'da

- Bilim, sanat ve kültürel faaliyetler önem kazandı.
- Kilisenin otoritesi sarsıldı ve önemi azaldı.

Rönesans'ın Osmanlı'da Etkisi

Osmanlı o dönemde bilim ve teknik açıdan Avrupa'dan ileride olduğu için bu gelişmelerden yararlanma ihtiyacı duymadı.

Reform – Yeni Düzen 16. yüzyılda Katolik Kilisesinin sorgulanmasının artması üzerine kendisini düzenlemesi durumudur.

İlk olarak Almanya'da ortaya çıkmıştır.

Reformla Beraber Avrupa'da

- Bilimsel gelişmelerin önü açıldı.
- Kilise baskıcı söylemlerini düzenlemek zorunda kaldı.

Reformu'n Osmanlı'da Etkisi

Osmanlı'da inanç özgürlüğü olduğu için etkilenmemiştir.

Aydınlanma Çağı 17. ve 18. yüzyılda akıl, bilim ve düşüncenin ön planda tutulduğu

Sanayi İnkılabı: 18. Yüzyılın sonlarında İngiltere'de başlayan, insan ve hayvan gücü yerine, buhar gücüyle çalışan makinelerin kullanılmasıyla seri üretime geçildiği sürece denir.

Sanayi İnkılabıyla birlikte

- Sanayileşen ülkeler üretim yapabilmek için hammadde ihtiyacı ortaya çıktı
- Sanayileşen ülkeler ürettikleri ürünleri satabilmek için Pazar arayışına girdi.
- Sömürgecilik yarışı hızlandı

Sanayi İnkılabının Osmanlı Devleti'ne Etkileri

- Osmanlı, Avrupalı devletlerin hammadde kaynağı ve açık pazarı haline geldi.
- Osmanlı esnafı ve zanaatkarları, Avrupalı üreticilerle rekabet edemediler. Bu nedenle üretim azaldı el tezgâhları, küçük atölyeler kapandı, işsizlik arttı.
- Dış borç arttı. Kapitülasyonlar çoğaldı.
- Düyûn-ı Umûmiye İdaresi kuruldu.

Düyûn-ı Umûmiye İdaresi (Genel Borçlar İdaresi): Borçlarını ödeyemeyen Osmanlı Devleti'nden alacaklı Avrupalı Devletlerin kurmuş olduğu kurum. Not: Kısacası Osmanlı ekonomisi Sanayi İnkılabından olumsuz etkilendi. Not: Sanayi İnkılabı I. Dünya Savaşı'nın ekonomik nedenidir.

Fransız İhtilali Krallık yönetiminin baskılarına karşı halkın ayaklanması sonucu ortaya çıkan ve oldukça geniş bir coğrafyayı etkileyen olaydır.

Ortaya Çıkardığı Fikirler

H hürriyet

A dalet

M illiyetçilik (her millete bir devlet)

i nsan Hakları

D emokراسي

E şitlik

Sonuçları

- Mutlak monarşi (tek adam yönetimi) yıkılarak egemenliğin halktan geldiği kabul edildi.
- “Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirisi” yayımlandı. Bu bildiriyle insanların, hakları bakımından hür ve eşit doğdukları ve öyle yaşayacakları vurgulandı. Milliyetçilik fikri hızla yayılarak büyük imparatorluklar dağılma sürecine girdi. En fazla etkilenen **OSMANLI**
- Osmanlı Devleti Fransız İhtilali sonrası ortaya çıkan milliyetçilik akımıyla isyan eden azınlık isyanlarını bastırmak için çeşitli çalışmalar yapmıştır.

Tanzimat Fermanı(Gülhane Hatt-ı Hümayunu) (1839)

Nedenleri

- Avrupalı devletlerin azınlık haklarını bahane ederek Osmanlı iç işlerine karışmasını engellemek
- Azınlıkların devlete bağlılığını arttırmak ve Osmanlı'nın dağılmasını engellemek maddeleri
- Bu ferman ile din, dil, ırk farkı gözetmeksizin bütün Osmanlı vatandaşlarının kanunlar önünde eşit olacak.
- Can ve mal güvenliği ile namus dokunulmazlığının devlet güvencesinde olacak.
- Mahkeme kararı olmadan kimse cezalandırılmayacak.
- Herkesin gelirine göre vergi alınacak.
- Askerlik erkekler için zorunlu hale getirildi.

Not: Osmanlı'da anayasal düzene geçişin ilk aşamasıdır. Kanun üstünlüğü kabul edilmiştir.

Islahat Fermanı (1856)

Nedenleri

- Azınlıkların devlete bağlılığını arttırmak
- Avrupa devletlerin baskısı
- Osmanlı'nın dağılmasını engelleme düşüncesi maddeleri
- Osmanlı Devleti'nde yaşayan gayrimüslimlere karşı küçük düşürücü ifadelerin kullanılması yasaklandı.
- Askerlik yapmak istemeyen gayrimüslimler için nakdi bedel uygulamasına geçildi.
- Azınlıkların bağımsız olma düşüncesini önleyememiştir.

I. Meşrutiyet (1876)

- Jön Türklere (Genç Osmanlılar) meşrutiyet ilan edilirse dağılma önlenabilir düşüncesi ile meşrutiyetin ilanı için baskı yapmıştır.
- II. Abdülhamit, padişah olunca meşrutiyeti ilan edip **Anayasayı (Kanun-ı Esasi)** uygulamaya koydu (1876).
- İlk Osmanlı Mebusan Meclisi toplandıktan kısa bir süre sonra II. Abdülhamit, Osmanlı-Rus Savaşı'nın (1877- 1878) getirdiği karışık ortamı bahane ederek meşrutiyet yönetimine son verdi.

Önemi Türk tarihinin ve Osmanlı Devleti'nin ilk anayasasıdır.

- Kanunu Esasi'nin kabulü ile Türk halkı ilk kez yönetime ortak olmuştur

II. Meşrutiyet (1908) II. Abdülhamit'in meşrutiyeti kaldırmasına tepki olarak Genç Osmanlılar adındaki bir grup İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kurdu. Bu cemiyetin baskıları sonucunda II. Abdülhamit meşrutiyeti tekrar ilan etmek zorunda kaldı.

Önemi

- Tekrardan meclis açılmış ve yeniden hürriyet ortamı oluşmuştur.
- Hürriyet ortamıyla birlikte Osmanlı Devleti'nde ilk kez siyasi partiler ortaya çıkmıştır.

DAĞILMAYI ÖNLEMENE YÖNELİK AKIMLAR

Osmanlıcılık

Din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin herkesi Osmanlı vatandaşı kabul eden düşünce akımıdır.

- Osmanlı'da yaşayan bütün milletleri eşit hak ve özgürlükler vererek "Osmanlı Toplumu" veya "Osmanlı Milleti" adı altında bir arada tutmak için ortaya atılmıştır. *Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, I. Meşrutiyet* bu fikir akımı doğrultuda ilan edilmiştir.

Sonuç • Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı "milliyetçilik" akımı nedeniyle Balkan milletleri isyan ederek Osmanlı Devleti'nden ayrılıp bağımsız olmuşlardır. Böylece Osmanlıcılık fikri geçerliliğini yitirmiştir.

İslamcılık/Ümmetçilik

- Devletin parçalanmasını engellemek için Müslüman milletler Osmanlı halifesinin liderliğinde tek bir çatı altında birleşmelidir. Arapların I. Dünya Savaşı'nda İngilizlerle iş birliği yapması fikir akımının öneminin yitmesine neden olmuştur. **Sonuç** • I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı padişahı İslam Halifesi olarak cihat çağrısı yapmış ancak Müslüman Araplar İngilizlerle birlikte hareket ederek Osmanlı ile savaşmıştır. Böylelikle İslamcılık fikri geçerliliğini yitirmiştir.

Türkçülük (Turancılık, Pantürkizm)

Bütün Türkleri milli bir duygu ile birleştirerek tek bayrak altında toplamayı amaçlamıştır.

Sonuç • Bu fikir akımı Osmanlı'nın dağılmasını engelleyemese de Atatürk'ün önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında önemli rol oynayacak ve Atatürk'ün ortaya koyduğu milliyetçilik ilkesinin oluşmasında etkili olacaktır.

Batıcılık/Garpçılık

- Türk toplumuna Batı'da gelişen düşünce, yönetim biçimi, yaşam tarzını getirerek ülke içindeki gayrimüslimler ayrılık fikrinden vazgeçeceklerdi. Not: Hiçbir fikir akımı Osmanlı'nın dağılmasını engelleyemedi.

MAVİ GÖZLÜ ÇOCUK: MUSTAFA

- Mustafa, 1881'de Selânik'te dünyaya geldi.
- Babası Ali Rıza Efendi annesi Zübeyde Hanım'dır.
- Anne ve baba tarafı Anadolu'dan Rumeli'ye göç eden Türkmen ailelerindendi. • Babası bir süre askeriyede görev almış, daha sonra gümrük memurluğu yapmış ve ticaretle uğraşmıştır.
- Zübeyde Hanım okuma ve yazma bilen kültürlü bir ev hanımıydı.

Selanik Şehrini Özellikleri

- Türk, Rum, Bulgar, Sırp gibi birçok milletin bir arada yaşadığı bir şehirdir (*Toplumsal, Çok Uluslu Yapı*).
- Liman şehri olmanın yanında demir yolu ile Belgrad, Manastır ve İstanbul gibi önemli şehirlere bağlanmaktadır (*Ekonomik, Ulaşım*).
- Avrupa'da çıkarılan gazete, dergi ve kitaplara kolay ulaşılabilir bir şehirdir (*Kültürel*).
- Farklı inançlara sahip insanların bulunması (Müslüman, Hristiyan, Yahudi), (*Dini*).

Mustafa Kemal'in Okuduğu Okullar

1-Mahalle Mektebi: Medrese usulü, dini eğitim veren bir okuldur. Annesinin isteğiyle okula kaydolmuştur.

2-Şemsi Efendi İlkokulu: Modern tarzda eğitim veren bir okuldur. **3-Selanik**

Mülkiye Rüştiyesi: Bu okulda okurken çevresinde gördüğü subaylardan etkilenecek

asker olmaya karar vermiş ve gizlice askeri okulun sınavlarına girmiş ve kazanmıştır durum kararlılığını idealist bir kişiliğe sahip olduğunu gösterir. **4-Selanik Askeri Rüştîyesi:** Matematik öğretmeni tarafından “Kemal” adını aldığı okuldur. Bu okulda sınıf çavuşluğu ve müzakerecilik gibi görevler üstlenmesi liderliğini ve kendine olan güvenini gösterir.

5-Manastır Askeri İdadisi: Türk-Yunan Savaşı'na katılmak için okuldan kaçmıştır (*Vatanseverlik*).

Türk ve yabancı aydınların etkisinde kaldı.

6- İstanbul Harp Okulu: “Teğmen” rütbesi aldığı okuldur.

7- İstanbul Harp Akademisi: Bu okulda derslerinin yanı sıra, ülkenin içinde bulunduğu siyasi durum ile yakından ilgilendi. Harp Akademisini kurmay yüzbaşı olarak bitirdi (1905). *İlk görev yeri olan Şam'daki* 5. Ordu'ya atandı.

Not: Atatürk döneminde dini ağırlıklı medreseler, batılı okullar, azınlık okullar ve yabancı devletler tarafından farklı okul ve programların olması Osmanlı'da eğitim ve öğretimde birlik olmadığını gösterir. Bu durum farklı okullarda mezun olan kişiler arasında kültür çatışması oluyordu.

Mustafa Kemal'in Fikir (Düşünce) Hayatını Etkileyen Kişiler

Namık Kemal; Vatan ve millet sevgisi,

Tevfik Fikret; Hak, adalet, özgürlük,

Ziya Gökalp; Türkçülük, Türk milliyetçiliği

Mehmet Emin Yurdakul; Milliyetçilik, milli kültür, milli birlik ve beraberlik,

Jean Jack Rousseau, Montesquieu, Voltaire; Milli egemenlik, hukuk devleti, kuvvetler ayrımı, akılcılık, bilim, cumhuriyet yönetimi konusunda etkilenmiştir.

Mustafa Kemal'in Fikir Yapısı Üzerinde

- Doğup büyüğü Selanik şehrinin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik vb. durumları
- Katıldığı savaşlar, görev aldığı yerler, yaşadığı olaylar
- Okuduğu kitaplar, yazarlar, eğitim öğretim hayatı
- Osmanlı'nın içinde bulunduğu durum etkili olmuştur.

MUSTAFA KEMAL'İN ASKERLİK HAYATI

İlk Görev: Mustafa Kemal, 1905'te ilk görev yeri olan **Şam**'daki 5. Orduya atandı. Burada yakın arkadaşlarıyla birlikte **“Vatan ve Hürriyet”** adında gizli bir cemiyet kurdu.

Not: Mustafa Kemal'in Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurması, liderlik özelliğini, teşkilatçılığını, yöneticiliğini ve vatanseverlik özelliğini göstermektedir.

Selânik'e Dönüş ve 31 Mart Olayı (13 Nisan 1909) Şam'daki görevini tamamlayan Mustafa Kemal **Selânik'e** atandı. II. Meşrutîyet'in ilanından kısa bir süre sonra İstanbul'da çıkan isyan kısa sürede şehre yayıldı. “31 Mart Vakası (Olayı)” olarak adlandırılan isyanın amacı **Meşrutîyet yönetimine son vermektir**. Bu isyanı bastırmak için Selânik'te **“Harekat Ordusu”** hazırlandı. Komutanlığını Mahmut Şevket Paşa'nın yaptığı bu ordunun kurmay başkanlığını ise Mustafa Kemal üstlendi. Bu ordu İstanbul'a gelip isyanı bastırdı.

Not: Mustafa Kemal bu isyanın bastırılmasında rol alması, monarşi yönetimine karşı olduğu, **meşrutîyet taraftarı ve yenilik yanlısı** olduğunu gösterir.

Picardie (Pikardi) Manevraları 1910'da Fransa'da İngiliz ve Fransız birliklerinin düzenlediği bu manevralara Mustafa Kemal, Osmanlı ordusunu temsilen katıldı. Mustafa Kemal gözlem ve değerlendirmeleri sonucunda hazırladığı raporunda, gelecekte yapılacak savaşlarda hava kuvvetlerinin önemine dikkat çekti. Güçlü hava kuvvetlerine sahip ülkelerin yapılacak savaşlarda daha çok başarılı olacağını belirtti.

Not: Mustafa Kemal'in ileri görüşlülüğünü, yenilikçi kişiliğini gösterir.

Trablusgarp Savaşı Siyasi birliğini geç tamamlayan İtalya Osmanlı'nın **Kuzey Afrika'daki son toprak parçasına** işgal girişiminde bulundu. Mısır, İngiliz işgali altında olduğu için karadan, donanmanın yetersizliğinden dolayı da denizden Trablusgarp'a yardım gönderilemedi. Aralarında Mustafa Kemal'in de bulunduğu genç subaylar, gönüllü olarak bölgeye gittiler. Burada halkı örgütleyerek İtalya'ya karşı önemli başarılar elde ettiler.

Mustafa Kemal, **Derne ve Tobruk** bölgelerinde İtalyanlara karşı önemli başarılar kazandı. İtalya, bu direniş karşısında başarısız olunca Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak için **Çanakkale Boğazı'nı** ablukaya aldı ve **On İki Ada'yı** işgal etti. Balkan

Savaşlarının başlaması üzerine 18 Ekim 1912'de imzalanan **Ouchy (Uşi) Antlaşması'yla** savaşa son verildi.

-Trablusgarp ve Bingazi İtalya'ya bırakıldı.

-Yunan işgaline uğrayabileceği nedeniyle On İki Ada geçici olarak İtalya'ya verildi.

Not: Mustafa Kemal'in Trablusgarp'a gönüllü olarak gitmesi **vatanseverlik** özelliği ile, yerli halkı İtalyanlara karşı örgütlemesi **teşkilatçılığı (örgütleyiciliği)** ve **liderlik özelliği** ile ilgilidir.

Balkan Savaşları (1912-1913)

I. Balkan Savaş

Yunanistan
Sırbistan
Karadağ
Bulgaristan

} Osmanlı

Osmanlı bu savaşta başarılı olamadı yapılan Londra Antlaşması'yla Midye-Enez Hattı'nın batısındaki bütün toprakları ve Edirne'yi kaybetti. Bu arada **Arnavutlar**, Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşı'yla uğraşmasından yararlanarak bağımsızlıklarını ilan ettiler. Böylece Osmanlı Devleti'nden ayrılan son ulus oldular.

II. Balkan Savaşı

Sırbistan
Yunanistan
Romanya

} Bulgaristan

Bulgaristan'ın dört Balkan devleti karşısında zor durumda kaldığını gören Osmanlı Devleti Midye-Enez çizgisini geçerek Edirne ve Kırklareli'yi geri aldı.

Osmanlı Devleti Bulgaristan ile **İstanbul**

Yunanistan ile **Atina**

Sırbistan ile **İstanbul antlaşmalarını** imzaladı.

Batı Trakya, Makedonya, Arnavutluk, Ege Adaları ve On İki Ada'yı kaybetti.

Balkanlardaki Osmanlı hâkimiyetinin sona ermesi üzerine burada yaşayan Türkler, azınlık durumuna düştüler.

Not: I. Balkan Savaşına katılmayıp II. Balkan Savaşı'na katılan devlet Romanya'dır.

Dört Şehir ve Mustafa Kemal

SELANİK

- M.Kemal'in doğup büyüdüğü ve ilköğrenimini yaptığı şehirdir.
- Mustafa Kemal'in özgürlükçü ve milliyetçi düşünceleri benimsemesinde ve yeniliklere açık bir kişiliğe sahip olmasında etkili olmuştur.
- Denizi kıyısında işlek bir liman, Avrupa ile demiryolu bağlantısı vardı.
- Birçok gazete ve derginin yayımlandığı şehir. Avrupa'nın düşünceleri Selanik'e yayılıyordu
- Birçok milletin bir arada yaşadığı bir şehirdir.

Not: Günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde yer alır.

MANASTIR

- Manastır Mustafa Kemal Askerî İdadî' de okumak amacıyla Manastır'a gelmiştir. İdadî günleri Mustafa Kemal'in düşüncelerinin olgunlaşmasına katkıda bulunmuştur.
- Birçok yerli ve yabancı yazarın eserlerini burada okumuş ve etkilenmiştir.

İSTANBUL

- Harp Okulu ve Harp Akademisi'ni bu şehirde okumuştur.
- İstanbul'da Fransızcasını geliştirmeye önem vermiş.
- Osmanlı ve Avrupa siyasetini yakından izlemiştir.
- Osmanlı Devleti'nin başkenti olması sebebiyle M. Kemal padişahı ve siyaseti yakından takip ettiği şehirdir.

SOFYA

- Sofya'da gördüklerinden özellikle de Bulgaristan'ın Osmanlı egemenliğinden ayrıldıktan sonra yaşadığı kültürel gelişmelerden çok etkilenmiştir.
- Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığının sorunlarıyla yakından ilgilenmiştir.
- Burada yaşayan Türklerde millî bilincin geliştiğini ve bu gelişmede Bulgaristan'da yayınlanan Türkçe gazetelerin etkili olduğunu görmüştür.
- Çok partili hayatı gözlemlemiştir.